

Motion till riksdagen 2006/07:Ub309

av Lars Ohly m.fl. (v)

För en likvärdig skola

1 Innehållsförteckning

2	Förslag till riksdagsbeslut	2
3	Inledning	4
4	Avgiftsfri skola	4
5	Frukost och lunch.....	5
6	Skolarbete på skoltid.....	6
7	Behöriga lärare och mindre klasser.....	6
8	Fokus på kunskap – bort med betygen	7
8.1	Utvecklingssamtal.....	8
8.2	Urvalsinstrument.....	9
8.3	Rätt att överklaga betyg	9
9	Feministiskt självförsvar	9
10	Öppna skolbibliotek	10
10.1	Skolverkets och Kulturrådets ansvar.....	11
10.2	Boken i förskolan.....	11
10.3	Skolledarens roll	12
11	Mer kultur i skolan.....	12
11.1	Maxtaxa i kulturskolan.....	13
12	Skolmiljö och elevhälsa	13
12.1	Främja hälsa – förebygga ohälsa.....	14
12.2	Elevernas arbetsmiljö.....	15
12.3	Mindre stress – tid och rum för eftertanke	15
12.4	En skola för alla	16
13	Sex- och samlevnadsundervisning	16
14	Ge eleverna makt och inflytande.....	17
15	Bra fritidshem för alla	19

Fel! Okänt namn på

2 Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att bestämmelserna om avgiftsfrihet bör förtydligas i skollagen.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att skollagen, vad gäller skolmåltider, även ska omfatta kostnadsfri frukost.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att även gymnasieskolan ska omfattas av skollagen vad gäller kostnadsfria luncher.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om skolplikten.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att staten bör handha lärarnas återkommande fortbildning.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att skollagen ändras så att endast behöriga lärare kan få en tillsvidareanställning.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att betygen bör avskaffas.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att utvecklingssamtalen bör bli ett obligatoriskt inslag även i gymnasieskolan.
9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att ersätta de graderade betygen med ett intyg på genomförd utbildning.
10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att utreda rätten för elever att överklaga betyg.
11. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att ge Myndigheten för skolutveckling i uppdrag att hitta former som medger att alla flickor från år 7 och på gymnasiet erbjuds feministiskt självförsvar i skolan.
12. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att uppdra åt Skolverket att i samråd med Kulturrådet ansvara för att främja, följa och utvärdera skolbiblioteksverksamheten.
13. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att även förskolans behov av bibliotek bör tillgodoses i lagen.
14. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Kulturrådet bör ges i uppdrag att ta fram statistik över tillgången till barnlitteratur i förskolan.¹
15. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att paragrafen om skolbibliotek bör flyttas från bibliotekslagen till skollagen och att kriterier införs för vad ett skolbibliotek är.
16. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att kultur- och musikskolor förs in i skollagen.

Fel! Okänt namn på

17. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att utreda ett nyckeltal för elevhälsa samt i skollagen slå fast varje barns rätt till tillgänglig och professionell elevhälsa.
18. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att inrätta ett nationellt statistikregister över elevers olycksfall som ett medel för att öka kunskapen och ge underlag till förbättringar i arbetsmiljön.
19. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att Arbetsmiljöverket bör precisera och kvalitetssäkra innehållet i elevskyddsombudens utbildning.
20. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att elevskyddsombuden ska ha samma rättigheter som andra skyddsombud.
21. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att elevskyddsombud i grundskolan måste få motsvarande rätt till stödundervisning som de i gymnasiet.
22. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att Arbetsmiljöverket bör få i uppdrag att prioritera tillsynen av elevernas fysiska och psykosociala miljö.
23. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att regeringen kring lokaler, utemiljö och utrustning bör innehålla krav på tillgänglighet för elever med funktionshinder.
24. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att Högskoleverket bör ges i uppdrag att utvärdera och vidareutveckla lärarutbildningen med avseende på kunskaper om sex och samlevnad.
25. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att Myndigheten för skolutveckling bör stimulera fortbildning i sex och samlevnad för alla relevanta yrkeskategorier som arbetar med ungdomar.
26. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att elevernas rätt till reellt inflytande över sin utbildning och arbetsmiljö förtydligas i skollagen.
27. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att se över skollagen så att det klart framgår att även eleverna i åldersgruppen tio till tolv år har rätt till fritidshemsplats.
28. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att personal på fritidshemmen ska ha adekvat utbildning och ingå i lärarlagen.

¹ Yrkande 14 hänvisat till KrU.

Fel! Okänt namn på

3 Inledning

Skolan ska vara en förändrande kraft i samhället. För att bli det måste skolan vara likvärdig. Alla ska ha samma möjligheter att skaffa sig kunskap och utvecklas efter sina egna förutsättningar och behov oavsett bakgrund. Det betyder inte att alla ska vara lika. Tvärtom, olikheterna måste få utrymme för att skolan ska bli en plats för mångfald och demokratisk samverkan mellan människor i ett jämlikt samhälle. Skolan spelar en central roll för att ge alla en grund att stå på och för att ge eleverna de redskap som behövs för att utvecklas i skolan, men också resten av livet.

Vänsterpartiet vill ha en skola där eleverna får det stöd och den stimulans som behövs för att ta emot, skaffa och söka kunskap. Kunskap är en demokratisk rättighet och ingen handelsvara. Vi vill därför ha en gemensamt finansierad och demokratiskt styrd skola där det är behoven som styr resurstilldelningen. I en likvärdig skola ges varje elev goda möjligheter att få sina behov tillgodosedda och på så sätt kan alla elever nå målen.

4 Avgiftsfri skola

Det svenska utbildningssystemet bygger på principen avgiftsfrihet. Detta fastslås för grundskolans del i 4 kap. 4 § skollagen:

Utbildningen i grundskolan skall vara avgiftsfri för eleverna. De skall utan kostnad ha tillgång till böcker, skrivmaterial, verktyg och andra hjälpmedel som behövs för en tidsenlig utbildning. I verksamheten får dock förekomma enstaka inslag som kan föranleda en obetydlig kostnad för eleverna.

Syftet med lagen är att markera att offentlig och obligatorisk verksamhet ska finansieras med offentliga medel och att skolor varken ska känna sig tvungna eller ges möjlighet att överlåta en del av finansieringen av vardagliga skolaktiviteter till föräldrarna. Principen om avgiftsfrihet är bra genom att den både minskar skillnaderna i förutsättningar för barn och unga i skolor i olika delar av landet och minskar riskerna för att enskilda elever stigmatiseras om de inte kan medverka i skolaktivitet av ekonomiska skäl.

Att vara fattig i Sverige betyder inte att man svälter eller saknar bostad. I Sverige innebär fattigdom att barn inte kan vara med på t.ex. skolutflykter, gå till simhallen, vara med i musikskolan eller gå på bio med kompisar, därför att föräldrarna inte har en ekonomi som gör det möjligt. Detta är exempel på oförutsedda utgifter som för en del familjer kan vara oöverstigliga.

Rapporten "Ekonomiskt utsatta barn" (Ds 2004:41) presenterar siffror som visar att det finns omkring 155 000 fattiga barn i Sverige. Måttet på fattigdom är då att familjen hör till de 20 % av samtliga hushåll som har lägst inkomst samt att man inte har några marginaler för oförutsedda utgifter. Varje gång läraren i deras klass ber dem ta med matsäck till utflykten eller ta med pengar

till bussresan eller entréavgift blir de påmind om sin utsatta situation. Så ska inte den obligatoriska skolan fungera.

Enligt en undersökning genomförd av Majblommans riksförening 2004 förekommer avgifter i drygt en tredjedel av landets grundskolor, och endast 11 % har en policy för kostnader i samband med skolverksamhet. Utflykter, studiebesök och skolresor är positiva inslag i skolans verksamhet. Men sker verksamheten inom skolans ram ska den också finansieras inom skolans ram.

Skolverket har gjort förtydliganden hur nuvarande lagtext ska tolkas och bl.a. definierat "enstaka inslag" och "obetydliga kostnader" samt har gett riktlinjer för hur skolorna och lärarna ska hantera frågor från barn, unga och föräldrar om avgifter i skolan. Bestämmelserna om avgiftsfrihet måste dock förtydligas i skollagen. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

5 Frukost och lunch

Vi vet att många barn och ungdomar av olika anledningar inte äter frukost hemma. Ungefär en tredjedel av landets skolor erbjuder frukost i skolan. Skolor som testat frukostservering upptäcker snabbt fördelarna: lugnare i klassrummen, minskad frånvaro, eleverna blir "pedagogiskt tillgängliga", ökat intresse för kost och hälsa – och inte minst en kontaktskapare mellan elever och personal.

Frukost i skolan ska inte ersätta frukosten i hemmet utan fungera som ett komplement för de elever som av någon anledning inte hinner eller kan äta hemma. Att servera frukost i skolan är ett sätt att ge alla elever en bra start, men också goda förutsättningar att orka hela skoldagen. På det här sättet lägger man dessutom från tidig ålder grunden för bra matvanor.

Av de skolor som serverar frukost i dag är det många som tar betalt. Vi i Vänsterpartiet anser att detta är något som ska erbjudas alla elever och då får kostnaden inte vara ett hinder för de elever som inte har råd, men kanske är de som har störst behov. Vänsterpartiet föreslår ett tillägg till skollagens 4 kap. 4 a § om skolmåltider som ålägger skolorna att även erbjuda kostnadsfri frukost för elever i grundskolan.

Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Vi hänvisar också till motion 2006/07:Fi258 Utgiftsområde 25.

Bra matvanor har stor betydelse för alla elever oavsett ålder. Därför är det viktigt att även elever på gymnasieskolan har rätt till kostnadsfria skolluncher.

Avgifter på skolmat är något som slår stenhårt och träffar framför allt dem som redan har det svårast. Skolmåltidsavgiften är i högsta grad en klassfråga.

Argumentet att det inte finns någon finansiering för ett sådant förslag håller inte. Varje år lägger gymnasieskolorna i Sverige ner hundratusentals kronor i reklamkampanjer för att locka nya elever – pengar som naturligtvis måste tas på något håll. Samtidigt vet vi att eleverna i minst 41 kommuner måste betala för skollunchen. Valet mellan att använda skattemedel till skolluncher eller reklamkampanjer är inte svårt. Ur ett klassperspektiv är det oer-

Fel! Okänt namn på

hört viktigt att vi tillhandahåller kostnadsfria luncher – även elever från fattiga familjer har rätt att tillgodogöra sig utbildningen och där är en näringsriktig kost en nödvändighet. Därför anser vi att även gymnasieskolan ska omfattas av skollagen vad gäller kostnadsfria luncher.

Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

6 Skolarbete på skoltid

Under våren 2003 genomförde Barnombudsmannen (BO) en undersökning om stress i BO:s kontaktklasser. När eleverna svarade på vad det kan bero på att de känner sig stressade framgick det att nästan 80 % anser att skolan ger upphov till stress i deras liv. Barnen anger i följande ordning som orsak till stress i skolarbetet alternativen ”för mycket läxor”, ”ingen lugn och ro i klassen”, ”för mycket prov”, ”höga krav på sig själva” och ”att lärare ställer för höga krav”. Nästan vartannat barn (46 %) svarar ”för mycket läxor”.

Skolan ska vara kompensatorisk så att skillnader i elevernas bakgrund motverkas och inte har någon betydelse för utbildningen. Därför ska skolarbetet göras på skoltid med stöd och hjälp av lärare. Många elever kan inte få den tid och studiero de behöver hemma och vi kan inte heller ha ett system som förutsätter att föräldrarna har kompetensen eller möjligheten att ge den hjälp och det stöd barnet behöver. Bedömningarna av elevernas prestationer ska dessutom göras på grundval av deras kunskaper och inte på grundval av deras hemförhållanden.

Det är i grundskolan eleverna tillsammans med sina lärare ska bygga upp sin studievana och studieteknik, detta är inget som uppnås per automatik genom antal hemläxor. Vänsterpartiet anser att det i skollagen måste förtydligas att skolplikten ska uppfyllas i skolan men skolplikten måste också motsvaras av en rätt till kunskap, en rätt till bildning.

Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

7 Behöriga lärare och mindre klasser

Lärarna, menar Skolverket, är den enskilt viktigaste faktorn för elevernas studieframgångar, vilket också understryks i diskussionen om de finska elevernas framgångar i PISA. Högt kvalificerade, självständiga lärare nämns som en framgångsfaktor. Vi menar att lärarutbildning ska vara ett måste för dem som undervisar barn och elever i förskola, grundskola och gymnasieskola och att återkommande fortbildning ses som en självklar nödvändighet för lärare att hålla sig uppdaterade såväl i ämneskunskaper som i pedagogik och didaktik. Vi menar att lärarutbildningen är ett av de viktigaste instrumenten, tillsammans med styrdokument som skollag, läroplan och kursplaner, som staten har för att kunna garantera en likvärdig utbildning. Vänsterpartiet menar därför

att det är dags att överväga om staten ska handha inte bara lärarnas grundutbildning utan också deras återkommande fortbildning.

Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Det är läraren i skolan vi kan och ska ställa krav på, det är han/hon som är utbildad för uppdraget. Om vi ska ha en skola för alla så måste vi verka för att alla elever har likvärdiga villkor att klara skolan och uppnå målen. Det förutsätter att vi också ger skolan och lärarna medlen att klara det uppdraget. Vänsterpartiet anser att undervisningsgrupperna måste bli mindre och vill därmed öka lärartätheten. I förskolan vill vi ha högst 15 barn per grupp, i grundskolans tidigare år högst 20 per klass och senare år max 25. Det förbättrar lärarnas arbetssituation och ger bättre möjligheter att följa upp eleverna på bättre sätt än genom betyg och läxor, som skapar stress och ohälsa bland många elever. Mindre skolklasser är en förutsättning för att alla elever ska bli sedda och få en bra utbildning. Vi vill återställa lärartätheten till 1991 års nivå, vilket innebär 10 000 nya lärare i förskolan och lika många i grundskolan. Vi vill ge alla elever mycket bättre stöd i sitt lärande genom bl.a. fler specialpedagoger, som ska finnas som mentorer för läraren, men också i klassrummet som stöd för eleverna. Men det behövs också genuspedagoger, mediepedagoger, dramapedagoger m.m. Detta förtydligas i vår budgetmotion 2006/07:Fi245.

Vänsterpartiet anser också att skollagen bör ändras så att endast behöriga lärare kan få en tillsvidareanställning.

Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

8 Fokus på kunskap – bort med betygen

Genom kunskapen kan vi människor målmedvetet styra våra liv. Vi kan bestämma om vad som är viktigt för oss och hur vi ska handla och vara. Kunskap är därför mer än bara faktakunskaper. Vi menar att kunskap också är att kunna skaffa sig upplysningar, veta var information finns. Kunskap är också att kunna utreda och göra en kritisk granskning, att kunna ställa ett argument mot ett annat, att kunna analysera och ha invändningar, att dra slutsatser och utifrån dessa skapa värderingar, normer och åsikter.

En kritisk inställning till argument, påståenden och generaliseringar krävs för att människan inte ska bli ett passivt objekt för påverkan, utan i stället förmå genomskåda myter och vanföreställningar.

En förutsättning för att skolan ska kunna göra något meningsfullt för eleverna är att det ständigt förs en diskussion om vad man behöver kunna, både under ungdomstiden och senare i livet.

En väsentlig del av kunskapen förmedlas genom praktisk erfarenhet och kreativt skapande på olika områden. Det är väsentligt att stimulera färdighetsutövning för att utveckla den aktiva förmågan. Teoretiska kunskaper måste utvecklas i samspel med praktiska och kreativa kunskaper.

Eleverna i dagens skola upplever ofta lärandet endast som ett medel för att få bra betyg. De intensivpluggar inför enstaka prov och lär sig snabbt en strategi

Fel! Okänt namn på

för att nå så höga poäng som möjligt. Förekomsten av betyg gör att intresset fokuseras på kunskap som är lätt att mäta och proven premierar i hög grad ytliga faktakunskaper som inte sätts in i något sammanhang. Det är ett förhållningssätt som hindrar en helhetssyn, som inte stimulerar eleverna till att kritiskt analysera och dra egna slutsatser och som skapar negativ stress hos eleverna. Det leder dessutom till att fokus blir endast på en begränsad del av läroplanens och kursplanernas mål.

Det finns inget pedagogiskt värde i betygen. Tvärtom kan betyg leda till minskad lust och motivation till studier. Den som gång på gång misslyckas och får dåliga betyg tappar lätt tron på sig själv och får en negativ självbild. Betyg leder till en begränsad syn på hur kunskap utvecklas. Det går heller inte att sätta rättvisa betyg. Betyg bidrar till konkurrens och utslagning i samhället. De medverkar också till den sociala snedrekryteringen till högre studier. Därför bör betygen avskaffas.

Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Stimulansen att lära ligger i förtroendefulla möten mellan lärare och elever och i att eleverna söker efter svar på frågor de själva utifrån sina egna erfarenheter formulerat. I en betygsfri och demokratisk skola har eleverna mod att tala och ifrågasätta etablerade sanningar. Eleven och elevens behov är det som sätts i centrum. Proven används som underlag för utvärdering av undervisningen. När kravet att mäta individuella prestationer försvinner skapas bättre förutsättningar för ett fruktbart arbete i grupp. Detta är och kommer att vara mycket viktiga färdigheter för arbetslivet, men också för samhällsutvecklingen.

8.1 Utvecklingssamtal

De graderade betygens informationsvärde är som sagt begränsat. I utvecklingssamtalen kan eleverna däremot få en betydligt mer nyanserad och fullständig bild. Där finns möjlighet att prata om sådant som hör ihop med elevens personliga utveckling och mognad, värderingar, upplevelser och förväntningar. Kunskapsutvecklingen både inom enskilda ämnen och i relation till läroplanens mål kan diskuteras; saker som ofta inte kommer fram i andra sammanhang och som eleven bör fundera över och kanske förbättra.

Tillsammans kan elev, föräldrar och lärare formulera en individuell studieplan för att eleven på ett bättre sätt ska kunna använda sina resurser. Planen är också en bekräftelse på vad skolan åtar sig att göra för att möta den enskilde elevens specifika behov och önskningar. I samtalet kan också eleven lämna synpunkter på undervisningen och också ge förslag till förändringar. Vi vill att utvecklingssamtalen blir ett obligatoriskt inslag även i gymnasieskolan.

Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Vänsterpartiet vill ersätta de graderade betygen med ett intyg på genomförd utbildning när eleven nått upp till de kunskapsmål som finns angivna i läroplan och kursplaner.

Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

8.2 Urvalsinstrument

Betygen behövs inte som urvalsinstrument. Mål- och kunskapsrelaterade betyg kan inte ha den funktionen. Betygsstegen är inte en skala med jämna avstånd och kan därmed inte användas för en jämförelse mellan elever. Självfallet måste eleverna få återkoppling på sitt arbete i skolan. Det måste också vara möjligt att kontrollera att eleven nått den kunskapsnivå som krävs för att kunna gå vidare i sina studier. Detta hör dock ihop med godkännandegränsen och inte med graderade betyg.

Betygen behövs inte som urvalskriterier till gymnasieskolan. Drygt 98 % av en årskull fortsätter till gymnasieskolan och de allra flesta kommer in på sitt förstahandsval.

För sökande till sådana högskoleutbildningar där antalet sökande är fler än antalet erbjudna utbildningsplatser kan urvalsmetoderna vara anpassade efter respektive utbildning, till exempel arbets- och antagningsprover eller intervjuer. Både arbete och andra slags erfarenheter ska kunna vara meriterande. Positiv särbehandling av underrepresenterat kön bör kunna förekomma.

8.3 Rätt att överklaga betyg

Vänsterpartiet anser dock att betygen ska kunna överklagas inom det nuvarande betygssystemet. 1999 års skollagskommitté hade bland annat i uppdrag att stärka elevernas rättssäkerhet. Som ett led i detta föreslog därför kommittén att elever ska kunna ompröva sina betyg. Det är en av de viktigaste frågorna för den enskildes rättssäkerhet att regler om överklagande och omprövning finns. Det är också av yttersta vikt att vi eftersträvar en skola där eleverna känner sig fria att uttala sina åsikter och att lyfta upp problem som de ser.

Vi ser emellertid en risk för att det bara är ”starka” elever som utnyttjar möjligheten att överklaga betyg. Vi vill därför att frågan inför arbetet med ny skollag utreds så att möjligheten är reell för alla elever.

Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

9 Feministiskt självförsvar

Skolverket menar att ungdomars ändrade språkbruk i skolan är ett tecken på att ungdomars vardag sexualiseras i allt större utsträckning; en fjärdedel av svenska skolelever säger att de upplevt sexuellt laddade verbala kränkningar (Skolverket 2002). Sexuella kränkningar ökar i svenska skolor och var femte anmälning till Skolverket förra året handlade om kränkningar i vid mening – inbegripet fysiskt våld, sexuella trakasserier och verbala kränkningar. Eva Witkowska på Arbetslivsinstitutet har tittat på förekomsten av sexuella trakasserier bland gymnasieelever. Witkowskas studie (2005) är baserad på en nationell enkätundersökning som Skolverket gjorde bland 1 000 skolelever år 2001. Slutsatsen är att var tredje elev i år 8 och andra året på gymnasiet har

Fel! Okänt namn på

utsatts för någon form av sexuella trakasserier det senaste året; flickor är mer utsatta än pojkar. I de fall pojkar drabbas av sexuella trakasserier är förövaren en kille. Fem av tio flickor och fyra av tio pojkar tycker att sexuella trakasserier är ett problem på deras skola. Nära hälften av alla elever på gymnasiet upplever verbala eller fysiska sexuella övergrepp som ett problem i skolmiljön.

För många är vardagen fylld av rädsla, obehag och en ständig beredskap för trakasserier, närmanden och t.o.m. övergrepp. Rädslan begränsar unga tjejers handlings- och livsutrymme och hindrar dem från att utveckla en grundmurad självkänsla och ett gediget självförtroende. Vi kan konstatera att så länge tjejer i landets skolor är utsatta för trakasserier måste något göras för att ge dem självförtroendet och styrkan att stå emot. Därför menar vi i Vänsterpartiet att feministiskt självförsvar bör erbjudas på landets skolor.

Feministiskt självförsvar handlar om att skaffa sig kunskap om det sexualiserade våldet, om samarbete mellan flickor/kvinnor samt att skaffa sig handlingsberedskap att försvara sig mentalt, verbalt och fysiskt i en värld där flickor och kvinnor är underordnade och utsatta. Feministiskt självförsvar är grundat av kvinnor, för kvinnor och bygger på att flickor och kvinnor delar erfarenheter och tillsammans utarbetar strategier för att bl.a. hantera rädsla.

Genom ett uppdrag till Skolverket 2002 avsatte regeringen 5 miljoner kronor för insatser ”att stärka flickors självförtroende, bl.a. genom möjligheter till självförsvarsträning”. Att under en så kort tid som tre år utveckla kunskap och bedriva projekt i syfte att få till stånd förändringar i skolans vardag för att minska det sexualiserade våldet låter sig knappast göras. Över huvud taget är frågor om pojkars/mäns våld mot flickor/kvinnor en fråga som inte kan överlåtas till kortsiktiga projekt. Vänsterpartiet anser att det behövs större och mer långsiktiga satsningar på feministiskt självförsvar i skolorna. I vår särskilda budgetmotion 2006/07:Ub334 Utgiftsområde 16 anslår vi 5 miljoner kronor de kommande tre åren för feministiskt självförsvar.

Vänsterpartiet anser att regeringen bör ge Myndigheten för skolutveckling i uppdrag att hitta former som medger att alla flickor från år 7 och på gymnasiet, som så önskar, ges möjlighet i skolan till feministiskt självförsvar.

Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

10 Öppna skolbibliotek

Enligt bibliotekslagen ska det inom grundskolan och gymnasieskolan finnas lämpligt fördelade skolbibliotek för att stimulera skolelevnas intresse för läsning och litteratur samt för att tillgodose deras behov av material för utbildningen. Det handlar alltså inte enbart eller ens i första hand om behovet av utbildningsmaterial utan minst lika mycket om att stimulera elevernas läsintresse. Där stadgas också att det är kommunerna som ansvarar för skolbiblioteksverksamheten. Biblioteken ska dessutom ägna särskild uppmärksamhet åt funktionshindrade samt invandrare och andra minoriteter, bl.a. genom att erbjuda litteratur på andra språk än svenska, och de ska göra detta i former som är särskilt anpassade till dessa gruppers behov. Biblioteken ska erbjuda

böcker, informationsteknik och andra medier anpassade till barns och ungdomars behov för att främja språkutveckling och stimulera till läsning.

Till skillnad från vad som gäller för folkbibliotek finns ingen grundläggande definition av vad ett skolbibliotek är. Det kan vara alltifrån ett välutrustat sedvanligt bibliotek med pedagogiskt utbildad personal, till en bokbuss som kommer till skolan var fjärde vecka eller några undanskymda bokhyllor i ett uppehållsrum. Lagtexten anger att det ska finnas lämpligt fördelade skolbibliotek, men inte vad dessa ska innehålla eller hur de ska vara beskaffade. Läroplanen, som anger att skolbiblioteken kan vara ett redskap bland andra för att utforma en god inlärningsmiljö, uttrycker mål för undervisningen men innehåller inga preciseringar om bibliotekens funktion.

Det är skolledningens ansvar att se till att det finns bibliotek i enlighet med bibliotekslagens krav.

Vänsterpartiets utgångspunkt är att det är elevernas behov som ska stå i centrum vid utformningen av skolbiblioteket. Biblioteket är inte enbart ett verktyg för att förbättra elevernas läsförmåga och deras förmåga att ta till sig olika skolkunskaper. Det handlar lika mycket om att ge eleverna möjlighet att möta skönlitteraturen på sina egna villkor. Skolbibliotekens roll och uppgifter måste förtydligas och lyftas fram. Det krävs en tydlig definition på vad som får kallas ett skolbibliotek.

10.1 Skolverkets och Kulturrådets ansvar

Skolverket är den statliga myndighet som har ansvar för barnomsorg och grundläggande utbildning. Som läget är i dag är det oklart om skolbiblioteket ingår i det ansvaret. Det finns inte någon uttalad samordning mellan Statens kulturråd och Skolverket när det gäller skolbiblioteken. Det enda formella uppdrag Kulturrådet har i förhållande till skolbiblioteken är att ansvara för statistiken. Trots den här bristen på formellt ansvar så aktualiseras ändå skolbiblioteksfrågan hos Kulturrådet i och med att det ansvarar för folkbiblioteken.

Ingen myndighet har ännu fått i uppdrag att som tillsynsmyndighet kontrollera att lagparagrafen om skolbibliotek följs, och det är oklart vilka sanktioner som eventuellt kan tillämpas mot det bibliotek eller den kommun som bryter mot lagen.

Vänsterpartiet anser att regeringen bör uppdra åt Skolverket att i samråd med Kulturrådet ansvara för att främja, följa och utvärdera skolbiblioteksverksamheten.

Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

10.2 Boken i förskolan

Kravet på skolbibliotek gäller inte förskolan. Det kan möjligen ha varit förståeligt så länge som skolbiblioteken definierades enbart som instrument för rent pedagogiska ambitioner och så länge som förskolan inte omfattades av principen om det livslånga lärandet. I dag är läget ett annat. Förskolans upp-

Fel! Okänt namn på

gift är mycket vidare än att bara omfatta det rena lärandet. Vi vet i dag vilken betydelse det har även för de mycket små barnen, deras kreativitet och fantasi, och i förlängningen för deras framtida möjligheter i samhället, att de kommer i kontakt med böcker och litteratur på ett tidigt stadium, långt innan de själva kan läsa.

Eftersom vi vet att könsrollen formas från första dagen i ett barns liv och att pojkar senare i livet genomsnittligt läser mindre litteratur än flickor, är det viktigt att uppmärksamma att pojkar och flickor i förskolan får likvärdig stimulans när det gäller bokprat och bokläsning och att personalen är medveten om de könsroller som böckerna redovisar och är beredd att hantera detta tillsammans med barnen.

Vänsterpartiet menar att nuvarande ordning inte beaktar förskolebarnens behov av litteratur. Det räcker inte med att enbart hänvisa till folkbibliotekens barnboksavdelningar, när sådana oftast saknas i närheten av den förskola där barnen går och när personalen på förskolorna bara undantagsvis, om alls, hinner med att gå med barnen till biblioteket. Givetvis kan ett förskolebibliotek, liksom ett skolbibliotek, ta in böcker från folkbiblioteket om det finns god tillgång till lämpliga böcker och ett gott samarbete. Men ansvaret för förskolebarnens ständiga tillgång till böcker, och löpande förnyade bokbestånd, måste ligga på förskolans ledning, inte på den enskilda förskolläraren. Vänsterpartiet anser att även förskolans behov av bibliotek bör tillgodoses i lagen.

Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Dessutom bör Kulturrådet ges i uppdrag att ta fram statistik över tillgången till barnlitteratur i förskolan.

Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

10.3 Skolledarens roll

Det är av mycket stor vikt att skolledaren känner till bibliotekslagens skrivning om skolbibliotek. De skolor som har bra bibliotek har ofta skolledare som varit pådrivande, och då spelar det mindre roll om skolan är stor eller liten, vilken skolform det gäller eller om det är ett skolbibliotek som är integrerat med folkbiblioteket.

Det har faktiskt ibland visat sig att skolledare inte känt till bibliotekslagens krav på skolbibliotek. För att få genomslag i skolans värld bör bestämmelserna om skolbibliotek finnas med i skollagen. Vänsterpartiet anser därför att paragrafen om skolbibliotek bör flyttas från bibliotekslagen till skollagen och samtidigt bör kriterier införas för vad ett skolbibliotek är.

Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

11 Mer kultur i skolan

Barn i olika åldrar och med olika förutsättningar behöver olika former för delaktighet, och därför är det viktigt att de får tillgång till olika verktyg att

göra sina röster hörda. Olika kulturformer kan ge barn och unga möjligheter att påverka sådant som är viktigt för dem.

I konst, musik, litteratur och drama kan man söka och finna sig själv och sin egen roll. Att få lära sig att uttrycka sig på olika sätt ger goda förutsättningar för både självkänsla och självförtroende. Kulturen är en unik arena där barn och ungdomar kan finna former för att formulera och föra fram sina tankar och förmedla sina erfarenheter. Barn har rätt till kultur, men precis som med alla de andra rättigheterna i FN:s konvention om barnets rättigheter krävs det att vuxna tar ansvar för att barn får sina rättigheter tillgodosedda. En del barn har engagerade och intresserade föräldrar eller andra vuxna i sin närhet som kan och har råd att visa på olika former av kultur och uttrycksmedel och väcka barnets intresse. Andra barn har inte det och då blir skolan en viktig länk för att finna en väg in i kulturlivet. Skolan ska ge möjligheten att pröva på olika uttrycksformer, som att dansa, spela teater, spela instrument eller måla, men också att möta kultur i form av offentliga kulturinstitutioner, till exempel teatrar, museum och bibliotek.

Barns rätt till kultur fordrar ett gemensamt samhälleligt ansvar, Vänsterpartiet anser därför att det bör finnas utbildningar för pedagoger och skolledare för att alla barns och ungas rätt till kulturupplevelser och eget skapande ska kunna tillgodoses.

11.1 Maxtaxa i kulturskolan

I dag saknas det helt kultur- och musikskola i ett litet antal kommuner i landet. I desto fler kommuner är avgifterna så höga att de utestänger barn från familjer med låga inkomster. Kultur- och musikskolan bör skrivas in i skollagen och ett tak sätts för hur höga avgifter som får tas ut. Vi föreslår till att börja med en maxavgift på 500 kronor – en åtgärd som skulle kräva att ett antal fattiga kommuner får ersättning från staten på sammanlagt 28 miljoner kronor för det inkomstbortfall som sänkningen orsakar. På sikt ska kulturskolan utgöra en del av den generella välfärden och liksom grundskola och gymnasium vara kostnadsfri för eleverna. I en särskild motion om barnkultur föreslår vi ett Handslag för barnkultur, där 28 miljoner ska avsättas för att införa en maxtaxa i kultur- och musikskolor.

För att alla barn ska få tillgång till kultur- och musikskolor måste också skollagen ändras så att det klart framgår att det ska finnas kultur- och musikskolor i alla kommuner.

Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

12 Skolmiljö och elevhälsa

De allra flesta barn och unga i Sverige mår rätt så bra, men långt ifrån alla. Allt fler mår psykiskt dåligt och drabbas av allergier, diabetes, övervikt etc. Vänsterpartiet menar att skolan i hela sin verksamhet måste verka för att be-

Fel! Okänt namn på

vara och främja elevernas hälsa och för att stödja eleverna om de trots förebyggande insatser mår dåligt, fysiskt eller psykiskt. Det handlar inte bara om att det ska finnas fungerande skolhälsovård, utan också om att skolan ska ge kunskap om hälsa. Där är ämnen som idrott och hälsa samt hem- och konsumentkunskap viktiga. Vi utvecklar detta mer i en särskild motion om hem- och konsumentkunskap.

Forskning visar att individernas hälsa är beroende av faktorer som kön, klass, etnicitet, sexuell läggning m.m. Exempelvis visar forskning att det hos elever som sökt till yrkesförberedande program i gymnasieskolan förekommer psykosomatiska besvär i mycket större utsträckning än bland elever som sökt studieförberedande program. Vidare att flickor har psykosomatiska besvär dubbelt så ofta som pojkar. Sådana besvär är också dubbelt så vanliga hos pojkar med utlandsfödda föräldrar än hos de med svenskfödda föräldrar.

Förutom att främja alla elevers hälsa måste skolan bidra med en sex- och samlevnadsundervisning av god kvalitet. Frågor om jämställdhet, HBT, diskriminering etc. måste vara självklara delar av undervisningen anpassad efter barnens och ungdomarnas behov. Vi vill också se självförsvarskurser för flickor och kurser som ger tillfälle för pojkar att diskutera jämställdhet, manlighet, sexualitet etc. Detta framställs under särskilda avsnitt i denna motion.

12.1 Främja hälsa – förebygga ohälsa

Elevernas hälsa ska uppfattas som en fråga för hela skolan, inte bara för den enskilde eleven. Skolan får inte blunda för att hur verksamheten organiseras och miljön utformas kan bidra till elevers ohälsa, psykiskt såväl som fysiskt. Om en elev har hög frånvaro, svårigheter i skolarbetet, svårigheter i sociala relationer etc., ska orsaker även sökas i skolan som helhet, inte genom att ogiltig frånvaro skrivs in i ordningsomdömen eller betyg. Susann Häggqvist (Arbetslivsinstitutet 2004) konstaterar i sin avhandling att den psykosociala arbetsmiljön bidrar till en betydande del av elevernas frånvaro.

För att kunna arbeta förebyggande måste alla lärare ha kunskap om barns och ungdomars hälsa. För att skolsköterska, kurator och psykolog ska kunna ingå i det förebyggande arbetet måste de finnas närvarande i skolverksamheten. Elever ska enkelt och omedelbart kunna komma i kontakt med dem, lärare ska kunna få handledning och dessa yrkesgrupper kan vid behov ingå i arbetslagens arbete.

Vänsterpartiet anser att rätten till elevhälsa måste kunna garanteras och därför bör möjligheterna att införa ett nyckeltal för elevhälsa utredas. Dessutom bör det i skollagen slås fast att varje barn har rätt till tillgänglig och professionell elevhälsa.

Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

12.2 Elevernas arbetsmiljö

SCB:s undersökning om levnadsförhållanden (ULF 2005) visar att en tredjedel av eleverna i år 4–6 upplever att de kan vara med och bestämma över sin arbetsmiljö, för elever i år 7–9 och gymnasiet är andelen cirka en fjärdedel, dvs. inflytandet över den egna arbetsmiljön minskar med åldern från en redan låg nivå. Tendensen att inte ta elevernas arbetsmiljö på allvar måste bytas mot ett intresse för skolans fysiska och psykosociala arbetsmiljö. Kraven på arbetsmiljön i skolan måste vara lika stora som på andra arbetsplatser.

Det behövs ett tydligare elevperspektiv för hur både ute- och inomhusmiljön i skolan ska utformas och för att bristerna i elevernas fysiska och psykosociala arbetsmiljö ska kunna rättas till. Inrättandet av ett nationellt statistikregister över elevers olycksfall är ett medel för att öka kunskapen och ge underlag till förbättringar.

Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Elevskyddsombuden ska få bättre utbildning och förutsättningar att genomföra sitt uppdrag samt reella möjligheter att påverka. Denna utbildning bör preciseras och kvalitetssäkras av Arbetsmiljöverket.

Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Elevskyddsombuden måste också få samma rättigheter som andra skyddsombud, såsom rösträtt på skyddskommittémöten och stopprätt.

Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

I 8 kap. 1 § gymnasieförordningen om bl.a. stödundervisning står:

Genom stödundervisning kan ... elevskyddsombud eller de som innehar andra liknande uppdrag, om det behövs, få ersättning för de delar av utbildningen som de gått miste om på grund av sina uppdrag.

Elevskyddsombud i grundskolan måste få motsvarande rätt till stödundervisning. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Toaletter är undanskymda platser i skolan och forskning har visat att många barn och unga undviker att gå på toaletten under skoldagen för att inte bli utsatta för kränkningar. Andra undanskymda platser som omklädningsrum är kanske svårare att undvika. Skolan måste kartlägga skolmiljön, och i möjligaste mån bygga bort den utsatthet många elever talar om. Vänsterpartiet anser att Arbetsmiljöverket bör få i uppdrag att prioritera tillsynen av elevernas fysiska och psykosociala miljö.

Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

12.3 Mindre stress – tid och rum för eftertanke

Mycket läxor, ingen lugn och ro och stora krav på sig själv lyfter många elever fram som orsaker till stress i skolarbetet. De talar också om tidsbrist som stressfaktor i skolan. Vid schemaläggning måste man se till att varje elev har tid att äta sin lunch i lugn och ro, att byta om inför och efter undervisningen i idrott och hälsa och att hinna hämta andan mellan lektionerna. I arbetet med schemaläggning bör skolorna ta eleverna till hjälp.

Fel! Okänt namn på

Förutom att det måste finnas tid i schemat för återhämtning behöver det också finnas plats. En aktivitetsstimulerande gård likaväl som en lugn trevlig plats där eleverna kan njuta av tystnad och ha tid för eftertanke behövs för elevernas möjlighet till återhämtning under skoldagen. Skolbiblioteket, när det fungerar som bäst och har kunnig personal, kan fylla en viktig funktion som en avstressande men också inspirerande miljö.

12.4 En skola för alla

Inte bara skolbyggnaderna utan också skolgårdarna ska vara tillgängliga och användbara för allas lek, rörelse och samvaro på raster och fritid, även för barn med funktionshinder. Regleringen kring lokaler, utemiljö och utrustning bör därför innehålla krav på tillgänglighet för elever med funktionshinder.

Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

13 Sex- och samlevnadsundervisning

Pornografi på nätet och en sexistisk populärkultur har blivit en allt större "sexualupplysare" åt unga människor. Enligt en färsk studie (*Våld och pornografi i medierna*, Carlsson 2005) där Nordicom och Medierådet har ställt frågor till 3 000 personer mellan 15 och 85 år om deras åsikter kring medie-våldets och pornografins påverkan på unga människor, är en klar majoritet, drygt 80 %, av svenskarna oroliga för att sex och pornografi i medierna leder till en förvriden uppfattning om kvinnors och mäns sexualitet. Nästan lika många tror att det leder till ändrade sexualvanor bland ungdomar. Runt 72 % tror att det leder till ökat sexuellt våld i samhället, av dessa är det fler unga kvinnor som anser att det finns ett samband. Men det finns också de som uppger positiva effekter av sex och pornografi i medierna, till exempel att man får ökad kunskap om sexuella relationer, och det är framför allt unga män som anser detta. Enligt det mediekritiska nätverket "Allt är möjligt" visar en norsk undersökning från 2002 att pojkar söker upp porr på nätet i större utsträckning än flickor. Mängden pornografi på nätet anses legitimera bruket av den, liksom det är ett slags mandatsprov att använda pornografi.

Barn och ungdomar utvecklar sin sexualitet i samspel med varandra, föräldrar, lärare och andra vuxna samt under påverkan av massmedier. I dag är kunskapen liten om hur porrkonsumtion påverkar barn och unga som inte har färdiga mentala strukturer till hjälp för att tolka och placera porren i sitt sammanhang. Vänsterpartiet anser att pornografi är ett hinder för den sexuella friheten. Konsekvenser av den medialiserade sexualiteten är bland annat förändrade attityder till sexualitet, ändrade sexualvanor och en märkbar ökning av konsumtion av pornografi bland ungdomar. 70 % av unga män och 50 % av unga kvinnor har tagit del av pornografi i medierna. Det finns samband mellan pornografikonsumtion och att ha prövat vissa sexuella handlingar.

Medierådets aktuella rapport konstaterar:

Drygt 40 procent av de 18-åriga männen i Svedins och Priebe's omfattande enkätundersökning 2003/2004 för Sexualbrottsutredningen uppger att de tittar i stort sett varje dag på pornografi medan motsvarande siffra för unga flickor är drygt 1 procent (41 procent av flickorna uppger någon gång per år). Pojkarna visade stort intresse för många olika sorters sexuella aktiviteter i det pornografiska materialet och tyckte också att de fick viktig kunskap från filmerna.

Sex- och samlevnadsundervisningen i skolan blir mot ovanstående beskrivning mycket viktig. Kvaliteten och omfattningen av denna undervisning är mycket skiftande mellan olika skolor. Skolverkets nationella kvalitetsgranskning (1999) visade att skolornas egna krav på undervisningen var mycket låga och att målsättningar liksom målformuleringar var otydliga. Undervisningen som förekom var dåligt samordnad och bristfälligt dokumenterad. I endast tio av åttio skolor beskrevs sex- och samlevnadsundervisningen som bra. Skolverket har i uppdrag att fortsättningsvis inspektera varje kommun och skola vart sjätte år. Förmågan att reflektera över frågor om sexualitet och samlevnad bör ingå som ett viktigt kunskapsmål i läroplanerna för grundskolan och gymnasieskolan. Vänsterpartiet föreslår att den nationella styrningen stärks när det gäller omfattning och innehåll i sex- och samlevnadsundervisningen.

Vänsterpartiet vill att frågor om sexualitet och samlevnad bör ingå som ett viktigt kunskapsmål i läroplanerna för grund- och gymnasieskolan. Det bör integreras i ämnen som t.ex. samhällskunskap, psykologi, historia, svenska och religion.

Lärare måste ha relevant utbildning för att kunna diskutera kring lust, trygghet, preventivmedel, graviditet, sexuell läggning och könsidentitet likväl som pornografi, trakasserier och övergrepp. Det är också av yttersta vikt att lyfta fram HBT-perspektivet i sex- och samlevnadsundervisningen. Även andra yrkeskategorier än lärare som arbetar med ungdomar, exempelvis fritidspedagoger och ungdomsmottagningspersonal, behöver utbildas. Utbildningen måste innehålla såväl feministisk teori som gruppsamtalsmetodik. Vänsterpartiet vill vidareutveckla lärarutbildningen med avseende på kunskaper om sex och samlevnad. Vänsterpartiet föreslår därför att Högskoleverket ges i uppdrag att utvärdera och vidareutveckla lärarutbildningen med avseende på kunskaper om sex och samlevnad.

Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Parallellt med detta bör Myndigheten för skolutveckling stimulera fortbildning i sex och samlevnad för alla relevanta yrkeskategorier som arbetar med ungdomar.

Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

14 Ge eleverna makt och inflytande

Skolan ska ge kunskaper i demokrati och förmedla ett demokratiskt förhållningssätt. Utbildningen ska bygga på samarbete, tolerans och kollektivt an-

Fel! Okänt namn på

svar. För att kunna förmedla demokratiska värderingar måste skolan främja demokratiska arbetssätt där elever, personal och föräldrar känner sig delaktiga och har inflytande över såväl formella beslut som den vardagliga verksamheten. Att kunna påverka sin situation är en betydande faktor för hälsa och inläring.

Demokrati förutsätter yttrandefrihet och att alla har tillgång till de verktyg som är nödvändiga för att kunna påverka samhällsutvecklingen. Demokrati är något man lär sig och det krävs mycket träning och övning innan man behärskar det. Den extra tid det tar att låta barn/elever få vara med och påverka är en del av själva inläringen och utbildningen.

Barn måste liksom vuxna ha rätt att föra fram sina åsikter och även kunna vara med och påverka sin omgivning. Barn befinner sig en stor del av sin tid i en pedagogisk verksamhetsform. De måste då även kunna ha ett inflytande över denna verksamhet.

Ur demokratisk synvinkel är det viktigt att makten sprids. Utbildningssystemet är i dag alltför hierarkiskt. En enhetlig och likvärdig skola kräver demokratiskt inflytande. Därför är det viktigt att det finns politisk insyn i och styrning av skolan. Under de senaste decennierna har skolornas styrning utvecklats åt olika håll. Olika varianter tillämpas i olika skolor, allt från skolor där rektorn har den absoluta makten, till skolor med styrelser där elever eller föräldrar är i majoritet.

Skoldemokrati handlar inte bara om en formell beslutsstruktur. Utbildningen måste genomsyras av samarbete, vilja att lyssna och ett kollektivt ansvar. Barns/elevs och föräldrars inflytande är litet vad gäller planering och genomförande av den verksamhet som bedrivs i skolan. Trots att det redan i dag finns formella möjligheter för både elever och föräldrar att vara med och påverka t.ex. genom klassråd och utvecklingssamtal anser både elever och föräldrar att de saknar reella möjligheter att påverka. Speciellt gäller det för den verksamhet som äger rum inne i själva klassrummet, dvs. undervisningen.

I förskolan, och i stor utsträckning i de första åren i grundskolan, är möjligheten att påverka undervisningen större än vad den är i de senare åren i grundskolan och i gymnasieskolan. Inom förskolan och i år 1–3 får barnet/eleven ofta frågan om vad hon/han vill göra eller på vilket sätt hon/han vill genomföra ett planerat moment. Lärare i de senare årskurserna i grund- och gymnasieskolan har mycket att lära av förskolan.

För att uppnå ett demokratiskt utbildningssystem fordras alltså nya arbetsmetoder. Undervisningsformerna måste förändras så att elevernas egna aktiviteter, samarbete inom gruppen och möjligheten att påverka sin egen situation är det viktiga. Då kan eleverna få det självförtroende som är nödvändigt för att kunna klara utbildningen. Undervisningsformerna ska även inriktas på att elever ska ha likvärdiga villkor oberoende av deras bakgrund. Elevernas inflytande i skolan måste tas på allvar. De måste få verklig delaktighet i skolarbetet, dvs. ges ansvar för skolans skötsel och få ta aktiv del i planering, genomförande och utvärdering av undervisningen. Delaktighet handlar om rätten att få vara med, att ha uppgifter samt att få och ta ansvar.

Ökat inflytande handlar inte bara om en rättighet att få påverka sitt dagliga arbete utan i lika hög grad om en skyldighet att ta ansvar för sitt eget lärande. Vänsterpartiet anser att elevernas rätt till reellt inflytande över sin utbildning och arbetsmiljö bör förtydligas i skollagen.

Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

15 Bra fritidshem för alla

Skolbarnsomsorgen för tio- till tolvåringar ingår i det samlade utbildningssystemet. Den ska komplettera skolan samt erbjuda barn en meningsfull fritid och stöd i utvecklingen. Skolbarnsomsorgen och skolan ska tillsammans utgöra en helhet som bidrar till barnens allsidiga utveckling och lärande. Därför behövs bra fritidshem med utbildad personal och små grupper. Även barn till arbetslösa och föräldralediga ska ha rätt till plats på fritids.

Fritidshemmen har en särställning inom skolbarnsomsorgen bl.a. med avseende på den pedagogiska verksamheten. Vi menar därför att barns rätt till plats på fritidshem inte kan ersättas av plats i familjedaghem eller öppen fritidsverksamhet. Förhållandet mellan fritidshem och övrig skolbarnsomsorg är jämförbart med förskolans ställning i förhållande till familjedaghem och öppen förskola.

Fritidshemmen är en del av utbildningssystemet och viktiga för att ge barn en bra och meningsfull fritid samt stöd i deras utveckling. Fritidshemmen ska ingå som en integrerad del i en samlad skoldag. Vi vill också lyfta fram deras pedagogiska uppgift och betydelse i och med att läroplanen även gäller för fritidshemmen. Därför anser vi att fritidshemmen måste göras tillgängliga för alla barn. Många barn i socialt utsatta miljöer har ingen fritidshemsplats trots att de har störst behov av en trygg och inspirerande fritid.

Jämfört med övriga barnomsorgsformer är skolbarnsomsorgen för tio- till tolvåringar dåligt utbyggd. Endast 11 % av barnen är inskrivna i fritidshem, och Skolverkets föräldraenkäter visar att andelen som har tillgång till öppen fritidsverksamhet är ännu lägre. Över hälften av barnen får klara sig själva efter skolan. Det är tydligt att skolbarnsomsorgen för tio- till tolvåringar är lågt prioriterad i kommunerna både vad gäller utbyggnad och innehåll.

Ur ett likvärdighetsperspektiv är det viktigt att uppmärksamma skillnader i nyttjandet av barnomsorg. Det kan röra sig om föräldrarnas utbildning, föräldrarnas födelseland, civilstånd och även bostadsort. Klart är att de största skillnaderna finns inom skolbarnsomsorgen där t.ex. barn till högutbildade betydligt oftare har skolbarnsomsorg än barn vars föräldrar har kortare utbildning.

De beslutade reformerna som bl.a. innehåller maxtaxa inom förskoleverksamhet och skolbarnsomsorg betyder att en del av de problem som funnits åtgärdas. Det är dock tydligt att gruppen barn i åldern tio till tolv år fortfarande saknar den självklara rättighet som tillgången till väl fungerande fritidsverksamhet utgör. Den öppna fritidsverksamheten, som endast finns i 27 % av kommunerna, kan enligt vår bedömning inte ersätta den verksamhet som bedrivs inom fritidshemmets ram.

Fel! Okänt namn på

Det är ur flera perspektiv olyckligt att barn i åldern tio till tolv år inte omfattas av rätten till fritidshem, och därför menar Vänsterpartiet att regeringen snarast bör se över skollagen så att det klart framgår att även eleverna i åldersgruppen tio till tolv år har rätt till fritidshemsplats.

Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Det finns en förhållandevis stor efterfrågan på skolbarnsomsorg för barn till arbetslösa eller föräldralediga. Av detta skäl, kombinerat med den roll som skolbarnsomsorgen spelar för barnets hela utveckling, bör alla barn i åldern sex till tolv år på samma sätt som inom förskoleverksamheten ges möjlighet till plats även om föräldern är arbetslös eller föräldraledig.

Ett annat stort problem i fritidshemmen är bristen på resurser, vilket har inneburit att personaltäteten är mycket låg och barngrupperna följaktligen stora. År 1990 var det i genomsnitt 8,3 barn per årsarbetare i fritidshemmen. År 2005 var antalet barn per årsarbetare mer än dubbelt så stort, 18,6. Statsbidraget till personalförstärkningar i skola och fritidshem som infördes 2001 har inte kommit fritidshemmen till del och kommunerna har heller inte satsat några egna medel i verksamheten. Därför behövs det mer resurser till fritidshemmen. Detta tar vi upp i budgetmotion 2006/07:Fi245.

Personalen på fritidshemmen ska vara utbildad. Under tidigare avsnitt anser Vänsterpartiet att skollagen bör ändras så att endast behöriga lärare kan få en tillsvidareanställning och eftersom det oftast är samma lärare som även arbetar i fritidshemmen innebär det behöriga lärare även där. Fritidspedagogerna ska också vara utbildade och ingå i lärarlagen.

Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Stockholm den 26 oktober 2006

Lars Ohly (v)

Marie Engström (v)

Elina Linna (v)

Kent Persson (v)

Rossana Dinamarca (v)

Wiwi-Anne Johansson (v)

Peter Pedersen (v)

Alice Åström (v)